

DRASKÓCZY ISTVÁN

Középkori sóbányászatunk egyes technikatörténeti kérdései

„cum fodina seu puteo salis”

A tanulmány a hajdani magyar királyság területén található Solivar-i (ma Szlovákia) sófőző üzem 13-14. századi történetét vizsgálja. Elemzésében felhasználja a lengyel bányásztörténeti szakirodalom eredményeit. A 13. században nagy kútaknát létesítettek itt, és a sóoldatot feltehetően csatornán juttatták el a sófőző házig. A helység a 13. század végén földbirtokos család kezébe került, amelyiknek a középkorban szép hasznot hozott a kis üzem. Középkori kezdetek után a 16. század második felében kezdődött el a kősó bányászata.

13 – 14. századi történetén keresztül a sóvári sókút működésének néhány problémáját veti fel ez a tanulmány. Sajnos a források kis száma miatt nem mindig sikerül a felmerülő kérdésekre megnyugtató választ adni. Munkánk során hasznos szempontokat találtunk nem csupán a nyugat-európai, hanem a lengyel szakirodalomban is. Ez a körülmény ismét arra mutat rá, hogy mily fontosak a magyar kutatók számára a lengyel történettudomány eredményei.

A középkori Magyarország északkeleti részén, a Lengyelországgal határos Sáros megyében található Sóvár (Solivar, ma Eperjes része, Szlovákia), amely a benne található sófőző üzemről nevezetes. Az ásvány a vidéken sehol sem búvik ki a felszínre (miként például Erdélyben), hanem többnyire vastag fedőréteg alatt található. Források, patakok jelzik a föld mélyének kincsét.¹

Sóvár korai (11 – 12. század) alapítását és jelentőségét mutatja, hogy ANONYMUS a 13. század elején írt művében olvashatjuk a nevét. A 13. század első felében II. ANDRÁS kisebbik fia (IV. BÉLA öccse), KÁLMÁN herceg, halicsi király környezetében készült *Magyar – lengyel krónika* szerzője számára sem volt ismeretlen a helység.² A település a Lengyelország felé vezető hadi út mellett feküdt. 13. századi adatok szerint nagy területű, erdővel borított királyi uradalom központja volt, ahová az uralkodók vadászni jártak.³

A település neve jelzi, hogy területén sókitermelés folyt. Alapítását és jelentőségét ennek az ásványnak köszönhetette.⁴ Az itteni termelés azonban nem vetekedhetett az erdélyi, máramarosi sóbányászattal. Regionális jelentőséggel bírt.⁵ Ez a körülmény magyarázhatja, hogy az uradalom egy részét már 1261-ben eladományozták, majd Sóvárt, a szomszédos Sópatakot s Delnát 1285-

¹ ÁUÓ IX. 298.; Gesell 1884. 192, 194, 199., 202, XVII. tábla, Butkovič 1978.

² SRH I. 58., Karácsonyi 1969. 41, 65. Vö. Veszprémy 1999. 732., Veszprémy 1999/a.

³ Kristó 1988. 410.; Draskóczy 1998. 49 – 52.; Nógrády 2011. A tőle északra és északkeletre eső táj a 11-12. században jobbra lakatlan, legfeljebb határőrök által lakott erdőség lehetett, vagyis a határig ekkor Sóvár volt az utolsó nagyobb hely. Vö. Uličny 1990. Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza c. mű vonatkozó kötetének megjelenése bizonyosan árnyalni fogja a képet.

⁴ Kristó 1988. 410.; Kiss 1997. II. 493.

⁵ Paulinyi 2005.; Weisz 2007.; Wenzel 1880. 179 – 180.

ben IV. LÁSZLÓ SIMON fia GYÖRGYNEK (Sóvári Sós család őse) ajándékozta. A király az adományt 1288-ban megismételte, III. ANDRÁS 1291-ben megerősítette.⁶

Ezekből az oklevelekből szerzünk tudomást az itteni sókútról. 14. századi adatok tanúskodnak arról, hogy a létesítményt magyarul sókútnak/sókútnak nevezték.⁷ Hogy itt sós víz feldolgozásáról van szó, az egy 1299. évi oklevélből derül ki. Ebben a már említett SÓVÁRI GYÖRGY több rendbeli szolgálataiért rokonának, (SEBESI) SINKÁNAK azt ígérte, hogy a sókút jövedelméből évente 100 márkát, továbbá ezen felül minden szombaton főzésre fél köböl sót ad (valamint neki ajándékozta egy rét felét). Engedékenysége jeleként megengedte SINKA népeinek azt, hogy fizetés nélkül bármikor vihetnek maguknak sós vizet.⁸

Az idézett oklevélből kiviláglik, hogy a környék népének alkalmanként pénzért árulták a sólét. Az is kiderül, hogy a sóval telített folyadékból sót készítettek. Meglepő az a körülmény, hogy a tulajdonos évi 100 márkányi bevételről le tudott mondani, ugyanis öt esztendővel korábban, 1294 táján harcok színterévé vált a hely.⁹ A bevételből tized járt az egri püspöknek, ám ezt a Sóváriak nem fizették. 1326-ban olyan egyezséget kötöttek, amely szerint a földesúri család tized megváltása címén 10 esztendőn át évi 10 márkát ad az egyházfőnek.¹⁰ Vagyis a kút magas jövedelmet (évi 100 márkánál bizonyosan többet) biztosított tulajdonosának. Sófőző házat üzemeltettek, a szükséges fát az uradalom bőségesen biztosította. A kunyhókat, hol a főzés folyt, Európa szerte általában a sókutakhoz közel építették fel, a kúttal együtt közös üzemi egységet (salina) alkottak.¹¹

1285-ben a királyi adománylevél úgy fogalmazott, hogy az említett helységeket „cum fodina seu puteo salis” adományozta el az uralkodó.¹²

A latin „puteus” szó elsősorban *kutat* jelentett, de használták *forrás*, *gödör* és (a bányászatban) *akna* jelölésére. Nehéz eldöntenünk, hogy Sóvár esetében kútra vagy inkább forrásra gondoljunk.¹³

³ A salináknál kezdetben a felszínre törő források vizét hasznosították. Később egy-egy forrásnál kezdtek el kutat ásni. Szaktudást igénylő munka volt, aknáját kiácsolták. A nagyobb üzemekben több földalatti forrás vize táplálta ezt a létesítményt.¹⁴

Kérdéseket vet fel az 1285. évi adománylevélben olvasható „fodina” latin szó szintén.¹⁵ *Bányát* jelentett, de használták alkalmanként *árok* vagy *csatorna* jelölésére, a bányászatáról nevezetes Csehországban *aknát* is jelölt.¹⁶ *Akna* jelentése a lengyeleknél sem volt ismeretlen (sóakna).¹⁷ Nálunk a „salifodina” általában (nagyságtól függetlenül) *sóaknát* jelölt.¹⁸

⁶ DL 57 287, 57 334.sz., RA 1779, 2123, 3502, 3709, 3804.sz.; Györffy 1964. 14 – 19., AO XII. 285.sz. Az 1285. évi ajándékozásról utóbb hamis változatot készítettek. Vö. RA 3350, 3351. sz.

⁷ DL 57 352, 57 353. Latin változata: „puteus salsus” (DL 57 309., AO XIV. 637.sz.) Vö. Magyar oklevélszótár 857.

⁸ DL 57 229, 57287. Sajnos nem ismerjük a köböl nagyságát.

⁹ WYTK sárosi várnagy foglalta el a sókutat, emelt föléje várat, ám a már említett SINKA visszavette tőle, az erődítményt felégette. RDES I. 1231.sz., Zsoldos 1998. 330 – 331.

¹⁰ DL 66 658.

¹¹ Wenzel 1880. 179.; DL 70331, 70335., Uličny 1990. 292 – 293.; Salinára : Hocquet 1985.39 – 46., 49 – 53.

¹² Györffy 1964. 14 – 17.

¹³ „Puteus” forrás értelemben pl. RDES I. 80., II. 410.sz. Egy oklevél (1438) írója különbséget tett a kút és a folyó (csorgó) kút között, amit forrással azonosított („puteos effluentes sive fontes”- olvassuk: DL 57 678.). Magyar *kút* szavunk szintén több jelentésű. Magyar oklevélszótár 558 – 560.

¹⁴ Hocquet 1985. 40.

¹⁵ Butkovič 1978. 20.

¹⁶ Lexicon Latinitatis IV. 116.; Latinitatis medii II. 703.

¹⁷ Lexicon Medii IV. 276 – 277, 350 – 352.; Vita et Miracula 696. Egy-egy szó értelmezése sokszor nem könnyű. A „mons” jelentései között pl. hegy, bánya, bányauzem, akna stb. címszavakra akadunk. Lexicon Medii VI. 457 – 459.

¹⁸ Magyar oklevélszótár 11, 850. A tény azzal magyarázható, hogy a középkori és kora-újkori sóbányáinkban (kivéve a 16 – 18. századi Sóvárt) nem létesítettek járatokat, tárnákat, stb., miként Lengyelországban (vö. Willichius 1543.) vagy a fémbányák többségében. Erdélyben, Máramarosban a föld mélyében harang formájú aknában folyt a bányaművelés (Zsámboki 1997. 49.).

Rendelkezünk olyan korabeli (1299) adattal (épp a szűkebb régióból, Sárosból), amely a „salifodina” s a „puteus salis” fordulat ugyanúgy vagylagosan szerepel, mint az 1285. évi oklevélben a „fodina” és a „puteus salis”.¹⁹ Az adománylevél fentebb idézett fordulatát tehát úgy is fordíthatnánk, hogy „sóaknával vagyis sókúttal együtt”. Az oklevélben használt latin „fodina” szó nem csupán arra utalhatott, hogy a kút ásása, a föld mélyében lévő ásványi oldat kinyerése, feldolgozása a bányászathoz sorolható.²⁰ Azt jelezhetette az oklevél fogalmazója, hogy az adomány tárgya nem forrás, természetes képződmény, hanem mesterséges létesítmény, ásott kút/kútakna. Ezt feltehetően sós forrásra telepítették,²¹ s nem lehetett kicsi. Ezt a véleményt támasztja alá mindaz, amit a kút jövedelmezőségéről megtudhattunk.

Az adománylevél 1288. évi változata szerint a birtokokot „árokkaal vagyis sókúttal együtt” („cum fossato seu puteo salis”) kapta a királytól a Sóvári Sós család őse.²² A latin „fossatum” szó árok mellett *mélyedést, csatornát, medret, sáncot, gödröt, vermet* jelentett.²³

Sajnos nincs megfelelő támpontunk annak megállapítására, hogy mire akart utalni a fordulattal az oklevél készítője. Bizonyosan jellegzetes létesítményről lehetett szó, amely a kúttal függött össze. Ennek alapján joggal lehet arra következtetni, hogy Sóváron igen nagy, árokhoz hasonlatos kutat alakítottak ki, azaz az árok maga a sókút volt. Ám más megoldás sem vethető el.

A salinákban mindig problémát jelentett, hogy miképpen juttassák el a sós levet a főző kunyhókhoz. Igen gyakran hatalmas dézsákban vitték az értékes oldatot. De előfordult, hogy csatornát, árkot ástak a folyadék elvezetésére.²⁴

Ezt a megoldást alkalmazták a szomszédos Lengyelországban. A kutak falát kiácsolták. A föld mélyéből kiemelt vizet részben hordókban vitték, részben pedig földbe ásott árkokon, illetve fa csatornán keresztül vezették a főzőház melletti, földbe mélyített tartályhoz („alveus”), ahol a folyadék szabadon párologott, s ezzel növekedett benne a só koncentrációja. A főzőházak szakemberei ezekből a medencékből töltötték tele a fémből készült üstöket, amelyekben főzték a folyadékot. Megjegyezzük, hogy lengyel kutatói vélemény szerint a „fons,” illetve „puteus” szó nem csupán forrás, kút jelölésére szolgált, hanem így nevezték néha azokat a mesterséges, földbe vájt tartályokat, amelyekben a sós folyadékot tárolták.²⁵

Nem állíthatjuk határozottan, hogy a sóvári oklevélben emlegetett „fossatum” a lengyelországi tartálynak felelt meg, avagy a sós lé elvezetéséhez ásott árok jelölésére szolgált, hisz ehhez nincs

¹⁹ Midőn 1299-ben a Sóvárral szomszédos Lipócot felosztották tulajdonosai, a rendezést azzal egészítették ki, hogy a hasznuk közös lesz, ám a költségeket is közösen viselik, ha a birtokon arany és ezüst vagy bármely ércfajta bányáját avagy sóaknát vagyis sókutat találnak („si minera auri et argenti vel cuiusvis generis metallorum aut salifodina seu puteus salis reperta sunt”). Eldöntötték azt is, hogy ugyanezen ércek, a sóakna vagyis sókút („metalloum eorundem, salifodine seu putei salis”) művelői ahhoz a birtokrészhez fognak tartozni, ahol az érceket avagy a sót és sókutat megtalálták. ÁÚO X. 332. Vö. RDES I. 538, 942.sz. Az akna, kút nyitására alkalmas hely felfedezését természetesen feltáró munka, kutatóárok, kutató akna ásása előzte meg. Források, felszíni vizek jelezték a bányász számára az ásványt. Miután a telért megütötték, kezdődhetett a munka. Vö. *Agricola* 74-76.

²⁰ *Agricola* 536.

²¹ *Butkovič* 1978. 20.

²² DL 50 543, 57 222, 57 223, 57 394. Ugyanezt a fordulatot használva erősítette meg III. ANDRÁS király az oklevelet, majd ismételte meg az adományt 1291-ben.

²³ *Lexicon Latinitatis* IV.137.; Magyar oklevélszótár 1082. Köszönöm, hogy a Magyarországi Középkori Latinság szótára céduláit megnézhettem.

²⁴ *Hocquet* 1985. 44 – 45.

²⁵ *Salzgewinnung* 754 – 758.; *Wyrozumski* 1968. 135 – 136.; *Jodłowski* 1984. 168 – 170. ; *Jodłowski* 1991. 56 – 58. A régészek ráakadtak egy 11. századi tartály nyomaira, amelynek mélysége 1,6 m, hosszúsága 2,5 m, szélessége mintegy 2 m volt. Hasonló méretű (2,8 x 2,8 m) létesítményt ástak 1265-ben Pomerániában a bukóvi kolostor számára („fontem fodere”).

további fogódzónk. Ám feltételezhetjük, hogy a lengyelországi technikai megoldások nem lehetnek ismeretlenek ezen a tájon. Nem csupán azért, mert közel volt a lengyel határ, hanem azért is, mert Sóvárt épp az a hadiút érintette, amelyen a 11 – 13. században a két ország közötti forgalom lebonyolódott.

Úgy tűnik, hogy a család nem csupán maga üzemeltette a kutat, hanem eperjesi polgárokat is bevont a működtetésébe. SÓVÁRI MIKLÓS a kútban birtokolt részét az 1350-es években két eperjesi polgárnak kötötte le. Utóbb a reaeső hányadot sóvári birtokrészekkel 51 márkáért zálogosította el. Az újdonsült zálogbirtokosnak persze ki kellett fizetnie az epejesieket (284 forintot), de még így is megérte neki az üzlet.²⁶

A szakirodalom szerint a fából épült főző kunyhóban gyenge minőségű terméket állítottak elő.²⁷ A kút termelése valószínűleg hullámzott, nem hozott egyenletes hasznot tulajdonosainak, akik felosztották egymás között a kutat (jobban mondva a költségeket és a bevételt oszthatták el). A jövedelem ingadozására közvetett módon, a Sebesiek és a Sóváriak közötti perekből következtethetünk. A Sóváriak ugyanis nem igen fizették a Sebesieknek 1299 óta járó pénzt, nem adták ki a főzött sót. 1314-ben mindösszesen 30 márkányit ígértek. 1317-ben az egyezség 60 márkáról szólt. 1330-ban úgy egyeztek meg, hogy a Sóváriak évente 65 márkát fizetnek, még pedig oly módon, hogy hetente szombatoként (mikor a fél köből sót adják) öt fertónyi (= 1 ¼ márka) részletben teljesítik kötelezettségüket. Ez a megoldás könnyebbséget jelentett, hisz nem mindig állhatott rendelkezésre egyszerre 65 márkányi összeg. Ám a Sóváriak ezt sem fizették rendszeresen. A per anyagából kiderül, hogy az egyezségeken úgy módosítottak később, hogy évente három részletben (22 – 22 – 21) törlesztik az összeget, két részletben a só járandóságát. A pereskedés egyébként a 15. században folytatódott. A pénzt az éppen forgalomban lévő dénárokból kellett megfizetni.²⁸

Nem kedvezett a termék értékesítésének, hogy a 14. század elejére a sóval való kereskedés a király kereskedelmi monopóliumává vált. Ráadásul NAGY LAJOS 1354-ben megengedte, hogy a megye területén Sárosig lehessen a lengyel import sót felhasználni. Ugyanakkor olyan távoli megyébe, mint Sáros nem mindig jutott Erdélyből vagy Máramarosból elegendő királyi só, így megérte a kitermelés.²⁹ Ezzel magyarázható, hogy a 15. század elején a megyei lakosok, köztük a Sóváriak, sóaknákat kezdtek létesíteni. A közeli Lengyelországban források közelében keresték az ásványt, itt ásták a kutató aknákat. Sárosban sem mehetett ez másként. Így történhetett, hogy – ha nem is valóságos bányaakna – három sókút üzemelt 1438-ban a sóvári uradalom területén.³⁰

1423-ban ZSIGMOND király só, sóakna kutatásával („ad requisitionem salifodinarum”) Eperjes városát bízta meg. A megbízás alapján a megye egész területén, bármely birtokos földjén revékenykedhettek. Az uralkodó megtiltotta, hogy az eperjesieket ebben a tevékenységükben akadályozzák. Nem csupán sóról, hanem aranyról, ezüstről is szó volt. Úgy tűnik, a dolog nem lehetett rossz üzlet.³¹

Az eperjesiek ugyan valódi bányákat létesítettek,³² de úgy tűnik, tevékenységük nem járt si-

²⁶ DL 57 353.

²⁷ Butkovič 1978. 24.

²⁸ 57 264, 57 278, 57 309, 57 334, 57 336, 57 337, 57 338, 57 339, 57 381, 57 636.; AO XIV. 636.sz. ZSO. XI. 630.sz. Nem tudni, milyen márkában számoltak. Az 56 garasos (1 garas=6 dénár) budai márka többet ért (336 számítási dénár), mint a 48 garasos kassai (288 dénár). Engel 1990. 80 – 81.

²⁹ Kubinyi 1988, 217.; Draskóczy 2009. 114.

³⁰ DL 57 678.; ZSO X. 883.sz.

³¹ ZSO X. 883.sz., DF 228 601, 228 602. Új bánya létesítése, régi karbantartása pénzbe került. 1417-ben a Sóváriak a tönkrement kút helyrehozatalára 100 új forint (=kb. 50 arany forint) kölcsönt vettek fel a Kapyaktól, akik azonban a 20-as évek elején sem kapták vissza az egyébként nem nagy összeget. DL 64 196. ZSO VI. 604.sz., VIII. 759, 1140, 1258.sz. A pénz árfolyamára: ZSO VI. 447, 534.sz.

³² „quedam montana seu fodina montanea argenti, auri, salium, aliorum quorumcunque metallorum” – olvassuk az egyik oklevélben (DF 228 601.).

kerrel. Jelzés értékű, hogy a 16. század elején a megyében sokak számára még a sófőzés biztosított jövedelmet.³³ A kősó bányászata csak az 1570-es években lendült fel, midőn a kamara vette át a sóvári üzemet.³⁴

Tanulmányunkban a sóvári sókút kezdeteit próbáltuk megvilágítani. Ha igazunk van, egy nagyobb kútból származott az a sóoldat, amelyet a főzőházban feldolgoztak. Feltehetően előbb földbe ásott csatornán tartályhoz vezették a sós levet, amelyet utóbb főzőházban dolgoztak fel. A 15. században Sárosban megpróbálkoztak az ásvány bányászatával is, ám források, ásott kutak vizének feldolgozása olcsóbbnak s egyszerűbbnek bizonyult. A szakirodalom szerint alacsony minőségű terméket állítottak elő.

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK, TÁJÉKOZTATÓ IRODALOM

Agricola – Agricola, Georgius: De re metallica libri XII. A bányászatról és kohászatról. Ford. Becht Rezső. Szerk., bev., tanulmány, lábjegyzet, személymutató: Molnár László. Budapest, Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, 1986. 658.

AO - Anjou-kori oklevéltár. Szerk. *Kristó Gyula - Almási Tibor - Blazovich László et al.* I–XXIX. Budapest – Szeged, Szegedi Középkorász Műhely, 1990 – 2013.

ÁÚO - Árpád-kori új okmánytár. Közzéteszi *Wenzel Gusztáv*. I – XII. Pest, Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1860 – 1874.

Butkovič 1978. - Butkovič, Štefan: Dejiny ťažby soli v Solivare. Košice, Východoslovenské vyd., 1978. 156.

DF - Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
DL – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár

Draskóczy 1998. Draskóczy István: Sáros megye vámhelyei a 14. században. In: Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Szerk. Csukovits Enikő. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 1998. 37 – 44.

Draskóczy 2009. – Draskóczy István: A lengyel só a magyar királyságban a 15. század második felében és a 16. század elején. In: Pénztörténet – gazdaságtörténet. Tanulmányok Buza János 70. születésnapjára. Szerk. Bessenyei József - Draskóczy István. Budapest – Miskolc, Mirio Kulturális Bt., 2009. 111 – 124.

Engel 1990. – Engel Pál: A 14. századi magyar pénztörténet néhány kérdése. Századok 124 (1990) 25 – 93.

Gesell 1884. – Gesell Sándor: A sóvári kősóbányakerület földtani viszonyai tekintettel az előtött kősóbánya újból való megnyitásához. A Magyar Királyi Földtani Intézet Évkönyve 7 (1884)

³³ DL 57 840, 57 899, 64 528, 70 331, 70 335. Lengyel példa: *Jodłowski 1984. 171 – 172.* A sótelepek viszonylag mélyen helyezkedtek el, így művelésük tőkét kívánt.

³⁴ *Butkovič 1978. 24 – 28.*

183 – 206.

Györffy 1964. – *Györffy György*: Adatok a románok 13. századi történetéhez és a román állam kezdeteihez. *Történelmi Szemle* 7 (1964) 1–25.

Hocquet 1985. – *Hocquet, Jean-Claude*: Le Sel et le Pouvoir. De l'An mil à la Révolution française. Paris, Albin Michel, 1985. 517.

Jodłowski 1984. – *Jodłowski, Anton*: Von den Anfängen der Salzgewinnung bei Wieliczka und Bochnia bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts. *Der Anschnitt*. 36 (1984): 5-6.sz. 157–173.

Jodłowski 1991. – *Jodłowski, Anton*: Grundformen des Marktsalzes in den Krakauer Salinen seit prähistorischen Zeiten bis zum Ende des 19. Jahrhunderts. In: *Das Salz in der Rechts- und Handelsgeschichte*. Hrsg. *Hocquet, Jean-Claude - Palme, Rudolf*. Berenkamp, Schwaz, 1991. 55–64.

Karácsonyi 1969. – *Chronica Hungaro-Polonica Pars I. (Textus cum varietate lectionum)*. Ad codicum manu scriptorum fidem recensuit, praefatione notisque instruxit *Béla Karácsonyi*. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Sectio Historica XXVI*. Szeged, 1969. 75.

Kiss 1997. – *Kiss Lajos*: A földrajzi nevek etimológiai szótára. I – II. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1997.

Kristó 1988. – *Kristó Gyula*: A vármegyék kialakulása Magyarországon. Budapest, Magvető, 1988. 641.

Kubinyi 1988. – *Kubinyi, András*: Königliches Salzmonopol und die Städte des Königreichs Ungarn im Mittelalter. In: *Stadt und Salz*. Hrsg. *Rausch, Wilhelm*. Linz, Wimmer-Druck, 1988. 213 – 232.

Latinitatis medii – Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum. I - II. *Fundamenta operis posuit Bohumil Ryba*. Praegae, Akademie věd České Republiky, 1985 - 1992.

Lexicon Latinitatis - Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae. A magyarországi középkori latinság szótára. I–V. Ed. *Boronkai, Iván - Bellus, Ibolya - Szovák, Kornél*. Budapest, Argumentum – Akadémiai Kiadó, 1987–1999.

Lexicon Medii – Lexicon Medii et Infimae Latinitatis Polonorum. Ed. *Plezi, Mariana*. I - VIII. Vratislaviae-Varsoviae-Cracoviae-Gedani, Akademia, 1975 – 2009.

Magyar oklevélszótár – Magyar oklevélszótár. Legnagyobb részüket gyűjtötte *Szamota István*, szerk. *Zolnai Gyula*. Budapest, Hornyánszky Viktor Könyvkereskedése, 1902 – 1906. 1210.

Nógrády 2011. – *Nógrády Árpád*: A Sóvári Sósok 1285. évi hamis adománylevelei. In: *Erösségénél fogva várépítésre való*. Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére. Szerk. *Cabello, Juan - C. Tóth Norbert*. Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Múzeumok Igazgatósága, 2011. 279 – 288.

Paulinyi 2005. – *Paulinyi Oszkár*: A sóregálé kialakulása Magyarországon. In: *Gazdag föld – szegény ország*. Tanulmányok a magyarországi bányaművelés múltjából. Szerk. *Buza János - Draskóczy István*. Budapest, Budapesti Corvinus Egyetem – Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Alapítvány – Miskolci Egyetem, 2005. 11 – 25. (első megjelenés: 1924.)

RA – Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. I – II/1. szerk. *Szentpétery Imre*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1923 – 1943., II/2 – 4. *Szentpétery Imre* kéziratának felhasználásával szerkesztette *Borsa Iván*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1961 – 1987.

RDES – Regesta diplomatica nec non epistolaris Slovaciae. I – II. Ed. *Sedlák, Vincent*. Bratislavae, Academia Scientiarum Slovaca, 1980 – 1987.

Salzgewinnung – *Burchard, Helena – Keckowa, Antonina – Leciejewicz, Lech*: Die Salzgewinnung auf polnischem Boden im Altertum und im frühen Mittelalter. *Kwartalnik Historii, Kultury Materialnej* 14 (1966) 745 – 760.

SRH – Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadinae gestarum. I – II. Ed. *Szentpétery, Emericus*. Budapestini, 1937 – 1938. Reprint: Budapest, Nap Kiadó, 1999.

Uličny 1990. - *Uličny, Ferdinand*: Dejiny osídlenia Šariša. Košice, Východoslovenské, vyd., 1990. 520.

Veszprémy 1999. - *Veszprémy László*: P. magistri qui Anonymus dicitur Gesta Hungarorum (Magyarok tettei). In: SRH II. 729 – 738.

Veszprémy 1999/a. - *Veszprémy László*: Chronicon Hungaro – Polonicum (Magyar-lengyel krónika). In: SRH II. 766 – 768.

Vita et Miracula – Vita et Miracula Sanctae Kyngae ducissae Cracoviensis. Wyd. *Dr. Wojciech Kętrzyński*. In: *Monumenta Poloniae Historica*. IV. Lwów, Nakład Akademii Umiejętności, 1884. 662 – 744.

Weisz 2007. - *Weisz Boglárka*: Megjegyzések az Árpád-kori sóvámolás és -kereskedelem történetéhez. *Acta Universitatis Szegediensis, Acta Historica*. 125. Szeged, 2007. 33 – 53.

Wenzel 1880. – *Wenzel Gusztáv*: Magyarország bányászatának kritikai története. Budapest, Akadémia, 1880. 456.

Willichius 1543. – *Willichius, Jodocus*: De salinis Cracovianis observatio. Dantisci, Förster, 1645. (Cracoviae, 1543.)

Wyrozumski 1968. - *Wyrozumski, Jerzy*: Państwowa gospodarska solna w Polsce do schyłku XIV. wieku. Kraków, Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1968. 137.

Zsámboki 1997. – A magyar bányászat évezredek története I. Szerk. *dr. Faller Béla, dr. Kun Béla, dr. Zsámboki László*. Budapest, Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, 1997. 695. (az idézett rész ZSÁMBOKI LÁSZLÓ munkája)

ZSO – Zsigmondkori oklevéltár. I – II. Összeállította *Mályusz Elemér*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1951 – 1958., III – VII. Összeállította *Mályusz Elemér – Borsa Iván*. Budapest, Akadémiai Kiadó – Magyar Országos Levéltár, 1993 – 2001. VIII-IX. Közzéteszi *Borsa Iván – C. Tóth Norbert*. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2003 – 2004., X. Közzéteszi *C. Tóth Norbert*. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2007., XI. Közzéteszi *C. Tóth Norbert – Neumann Tibor*. Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2009., XII. Közzéteszi *C. Tóth Norbert – Lakatos Bálint*. Budapest, Magyar

Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, 2013.

Zsoldos 1998. – Zsoldos Attila: Tamás fia Sinka érdemei. In : Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére. Szerk. Csukovits Enikő. Budapest, Akadémiai, 1998. 327 – 337.

A szerző elérhetősége:

DR. DRASKÓCZY ISTVÁN DSc.,

egyetemi tanár (ELTE BTK Történelmi Intézet, Középkori és Kora-Újkori Magyar Történelmi Tan-
szék)

1088. Budapest, Múzeum krt. 6-8.

e-mail: dra_istvan@yahoo.de